

HALI ÜLKESİ TÜRKİYE TURKEY, LAND OF RUGS

HÜSEYİN ALANTAR

SUNUŞ PRESENTATION

Değerli Halı Sevdalıları,

Anadolu halı kilim, yani dokumanın en önemli merkezlerinden biridir. Bilindiği gibi halılar hem gündelik yaşamda kullanılan bir eşya hem de bir sanat yapıtıdır. Bu özellikler onları bir tarihsel kaynak kabul etmemizi zorunlu kılmaktadır. Bunun yanında halıları konu edinen yazılı ve görsel belgeler ise yaşamın farklı ayrıntılarını gerçekçi biçimde bize aktarırlar. Bu görsel belgelerden biri olan fotoğraflar ise 19. yy'ın sonlarından itibaren gündelik kültürün bir parçası olmaya başlamıştır. Bütün bu belgeler ülkemizin günlük hayatı hakkında bize birçok bilgi verirler.

Türkiye, halı ve kilim sektörünün en önemli temsilcisi olan İHİB (İstanbul Halı İhracatçıları Birliği) bu mirası bir adım öteye taşımak amacındadır. Türk halısının geleceğini şekillendirirken geçmişini de unutmayoruz. Bu kitap ve ona eşlik eden sergi, ülkemizde hatta dünyada bir ilk olma özelliğini taşımaktadır. Bu yapıt, bir yandan araştırmacılara bir kaynak oluşturmak, diğer yandan konuyla ilgisi olmayanlar için de bir farkındalık yaratmayı amaçlamaktadır. İşte bu nedenlerle kuruluşumuz Anadolu Halı Sanatının ayrıntılı bir tarihçesini yazabilmek amacıyla bu ve buna benzer çalışmaları desteklemeye önem vermektedir.

Ülkemiz halı sanatını eserleriyle çok geniş bir perspektif içerisinde irdeleyen yazar Hüseyin Alantar'a, İngilizce editör Tovi Diler'e, çevirmen M. Ali Yıldız'a, sanat yönetmeni Florence Bourel'e, fotoğraf sanatçısı Bahadır Taşkın'a, renk düzeltmeni Murat U. Taşkın'a, renk ayırımı ve tüm matbaa işerini gerçekleştiren Mega Basım sahipleri ve çalışanlarına en içten teşekkürlerimizi sunarız.

Uğur UYSAL, İHİB Y. K. Başkanı

==

Dear Rug Lovers,

Anatolia is one of the most important rugs and kilims centres, in other words, of weaving. We all know that rugs are both used in daily life as well as works of art. We must acknowledge that these characteristics render rugs an important historical source. Written and visual documents about rugs are true witnesses of various aspects of life. Visual documents such as photographs became a part of everyday culture as of the end of the 19th century. These documents provide detailed information about the daily life of our country.

The goal of İHİB (Istanbul Carpet Exporters' Association), the most important representative of the rug and kilim industry, is to take this heritage one step further. Whilst shaping the future of Turkish rugs, we do not forget the past. This book and the accompanying exhibition are a first in Turkey and even in the world. This work aims at being both a source for researchers and at creating awareness for those unfamiliar with the subject. Our Association, for these reasons, gives great importance to documenting in detail the history of Anatolian Rugs and therefore wholly supports this kind of endeavor.

We would like to express our thanks to the author, Hüseyin Alantar who has studied in great depth the art of Turkish rugs, to the English editor Tovi Diler, to the translator M. Ali Yıldız, to the art director Florence Bourel, to the art photographer Bahadır Taşkın, to the color corrector Murat U. Taşkın as well as to the owners and staff of Mega Basım for the color separation and printing.

Uğur UYSAL, Chairman of İHİB (Istanbul Carpet Exporters' Association)

HALI ÜLKESİ TÜRKİYE

"Halı Ülkesi Türkiye" deyiş bir fantezi, bir abartı ya da bir varsayımdan öteye bir gerçeği dile getirir. Selçuklu döneminden günümüze kadar, uzun bir zaman dilimi içinde gerçekleştirilen üretimin kapasitesi ile çeşitliliği ve binlerce modelin kaynaklandığı inanılmaz tasarım zenginliği gözönüne alındığında, düşüncenin doğruluğu kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.(1) Bugün de, bu zengin mirasın milyonlarca m²'sinin patchwork halı üretimi için kullanıldığına tanık oluyoruz.

HALI VE İŞLEVİ

İlk kez göçebe çadırında kullanıldığı sanılan halı, göçebelerin yalın dünyasından sarayların görkemli ve şatafatlı ortamına yolculuk yaparken kentlinin, kasabalının evinde de epeyi oyalanmıştır. Kimi zaman göçebelerin yere serip, çevresini bezediği en önemli yaşam öğesi, yatağı, yorganı, kent evinde bir döşeme eşyası, baş köşedeki sedirin yaygısı, yol halısı, duvar bezemesi, karyola ya da masa örtüsü, köşe ya da sırt minderi, genç kız çeyizinin baş eşyası, Müslüman kişinin namaz kıldığı mescit oldu. Avrupa'da kral ve prenslerin sarayları, soyluların şatoları kadar burjuvaların, seçkinlerin evlerini de bezedi. 1901 yılında Konya'da gerçekleştirilen halı sergisinin anısına "gazeteye" dönüştü. Anadolu'da ölen kişinin arzusu üzerine son yolculuğunda salın(tabutun) üzerine serilip arkasından camiye bağışlandı. Batı'da özellikle Macaristan'da geleneksel cenaze törenlerinde cenazenin yatırıldığı peykenin üzerine serildi. Camiler kadar ikonalarla birlikte kiliseleri bezedi ya da kutsal masa (altar)nın üstüne konularak yüceltildi. Üzerine yazılan İbranice tanrısal sözlerle sinagogların ayinsel eşyası oluverdi. Transilvanya'da ise dindar ailelerin bağışları sayesinde Protestan kiliselerin demirbaşına katıldı. Öyle zaman oldu ki beşikten mezara Anadolu insanının kullandığı bu yaygı tablolarında Hz. İsa'ya da beşik oldu. Hz. Meryem'in olduğu kadar, Sultan Süleyman'ın, nice kral ve imparatorun ayakları altına serildi. Bir de baktık ki masal dünyasının uçan halısı oluvermiş. Söylentiye göre Süleyman Peygamber'in, üzerinde yüzlerce kişinin rahatlıkla oturabileceği ipekten bir uçan halısı varmış.(2) 1879 tarihli bir Milas halısına Hz. İsa'nın sıfatları alfa ve omega harfleri dokundu. Asırlar boyu bir diplomatik hediye görevini üstlendi. Padişahların kılıç kuşanma ya da karşılama törenlerinde sıkça kullanıldı. Sergi ve fuarların öncelikli ürünü oldu. Ulusal bayram kutlamalarında zafer takları (kemerleri) nı süsledi, araçlara örtüldü, bina cephelerine asıldı, kürsüler ve tiyatro sahnelerinin etrafına kaplandı. Cumhuriyet döneminde ise seçim sandıklarını süsledi. Ünlü fotoğraf stüdyoları kadar sıradan fotoğrafçıların da vazgeçemediği dekor malzemesine dönüştü. Kişi, aile, topluluk ve evlilik resimleriyle ölümsüzleşti. Yerine göre dönemin modası ya da toplumsal davranışları belgeledi. Sünnet, loğusa yataklarının duvarlarını süslemede kullanıldı. Köyde kasabada güreş minderi oldu, spor sarayında ise minderin kenarlarına serilerek bir reklam nesnesi yerine geçti. Halının işlevsel özellikleri bu kadarla da bitmez. İnsan yaşamında bu kadar işlev ve görevi yüklenen başka bir eşyayı bulmak zor olsa gerek.(3)

1- H. Alantar. Bir Kültürün Dokunuşu, s.13 ; 2- ibid. S.13 ; 3- ibid. S.13.

TEŞEKKÜR

On seneye yakın bir süredir üzerinde çalıştığım kitabın basımına karar veren ve destekleyen İHİB Yönetim Kurulu Başkanı Uğur Uysal, Başkan yardımcısı Ahmet Diler ve diğer İHİB Yönetim Kurulu üyelerine, İTKİB Genel Sekreteri ve Genel Sekreterlik personeline ayrı ayrı teşekkür ederim. Bunun yanında katkılarından dolayı, değerli araştırmacı yazarlar Atilla Oral, Mert Sandalçı, Turgay Tuna'ya, ayrıca Selçuk Mergen ve Murat Kerimi'ye de teşekkür ederim.

TURKEY, LAND OF RUGS

The phrase "Turkey, Land of Rugs" expresses a truth beyond mere fantasy, exaggeration or assumption. Seeing the production capacity and variety that has developed over the ages from the Seljuk period to today and the incredible richness of design that has given rise to thousands of patterns, its truth becomes self-evident.(1) Even today, we are witnessing this heritage being used to produce millions of square metres of patchwork rugs.

RUGS AND THEIR FUNCTIONS

The first rugs are thought to have been used in nomad tents. From the simple world of the nomads, rugs journeyed into the homes of town and city dwellers, finally to reach the magnificent and luxurious settings of palaces. This most vital item of the nomad's life was spread on the ground to decorate his surroundings; it served as his bed, as his blanket. Moving into the cities, it became a decoration item : a spread for the sofa, a runner, a wall ornament, a covering for a bed or a table, a cushion, the main element of a young girl's dowry, the small mosque where a Muslim performs his prayers. It went on to adorn the palaces of kings and princes, the chateaus of noblemen, the homes of the bourgeois and upper classes. On the occasion of a rug exhibition held in Konya in 1901, it was even turned into a "gazette". In Anatolia, a rug would be draped over the coffin as it was being carried, and according to the wishes of the deceased, would then be donated to the mosque. In traditional funerals in the West, and in Hungary especially, a rug was spread on the bench on which the deceased was laid. Just as much as in mosques, rugs were an important ornament in churches as well, displayed together with the icons or spread on the altar. Embellished with Hebrew holy scripture, they took place among the items used for services in synagogues. In Transylvania, they became part of the furnishings in Protestant churches, donated by pious families. Even sometimes this floor covering, used by the Anatolian people from cradle to grave, was depicted in paintings as the cradle of Jesus Christ. Rugs were laid out just as well under the feet of the Virgin Mary as under the feet of Suleiman the Magnificent and those of countless kings and emperors. Rugs even made it into fairy tales as flying rugs. King Salomon was said to have a flying silk rug that could accommodate hundreds of people with ease. (2) The Alpha and Omega letters, attributes of Jesus Christ, were woven on a rug from Milas dating from 1879. Over the centuries rugs became diplomatic gifts. They were often used in welcoming ceremonies and the girding of swords ceremonies of the sultans. They were the most upfront products in exhibitions and fairs. Rugs were used to decorate triumphal arches at national celebrations, draped over vehicles, adorned building fronts and covered the sides of theatre stages. They were also used to decorate ballot boxes during the Republic period. Rugs became an indispensable decoration item not only for famous photographers but also for run-of-the-mill photographers. Rugs were immortalized in family, group and wedding photographs. They allowed to document social behavior or the fashion of each period. They decorated the walls around beds used for birthing or for circumcisions. They became wrestling mats in the villages and an advertising item spread around the wrestling mats in sport complexes. The functional characteristics of rugs does not stop here. It would be difficult to come up with any other item having served for so many functions and duties in the lives of human beings.(3)

1- H. Alantar, The Miracle of Knots, p.13 ; 2- id. p.13 ; 3- id. p.13.

ACKNOWLEDGMENTS

I would like to individually thank : Uğur Uysal, Chairman of İHİB (Istanbul Rug Exporters' Association), Ahmet Diler, Vice president of İHİB, the İHİB Board Members, the General Secretary and General the Secretariat personnel of İTKİB (Istanbul Textile & Apparel Exporters' Associations) for their support and for their decision to publish this book, the result of almost ten years of work. I would also like to thank the inestimable researchers-writers Atilla Oral, Mert Sandalçı, Turgay Tuna, as well as Selçuk Mergen and Murat Kerimi for their contribution.

OSMANLI DÖNEMİ OTTOMAN PERIOD PADİŞAH ONURUNA YERE SERİLEN HALILAR RUGS LAID OUT IN HONOUR OF SULTANS

Eyüp'te kılıç kuşanma töreni, 10/05/1909
Sword girding ceremony in Eyüp, 10/05/1909

Sultan Reşat'ın Selanik rıhtımında karşılanması, 07/06/1911
The Welcoming of Sultan Reşat at the pier of Thessaloniki, 07/06/1911

PadıŐahın Hereke ziyareti, yerde Őal desenli KırŐehir halısı
The Sultan's Hereke visit. On the floor, a KırŐehir Rug with a shawl design.

CUMHURİYET DÖNEMİ REPUBLIC PERIOD

Atatürk ve komutanlar Ankara'da bir törende
Atatürk and commanders at a ceremony in Ankara

Atatürk'ün Menemen'de karşılanması, 1929
The welcoming of Atatürk in Menemen, 1929